

Aan

de Staatssecretaris van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschappen
dr F. van der Ploeg
Postbus 25000
2700 LZ Zoetermeer

Onderwerp

Beleidsvisie Masterplan Rijksmuseum

Zeer geachte Staatssecretaris,

Op 25 juni jl. heeft uw voorganger, Staatssecretaris Nuis, de 'Beleidsvisie Masterplan Rijksmuseum Amsterdam' om advies aan de Raad voorgelegd. Naar aanleiding van deze adviesaanvraag bericht de Raad u als volgt.

De Raad heeft de bovengenoemde notitie in concept-vorm in april jl. van de algemeen directeur van het Rijksmuseum, prof. drs R. de Leeuw, ontvangen ten behoeve van een gesprek daarover met hem, dat halverwege die maand plaatsvond ter voorbereiding op de adviesaanvraag. Na ontvangst van de adviesaanvraag, eind juni, kreeg de Raad ook de beschikking over de definitieve, gedrukte versie van de Beleidsvisie. De Raad heeft daarna rechtstreeks van het Rijksmuseum nog een aparte zending ontvangen met een tiental (vooral technische) bijlagen bij de Beleidsvisie¹. Op 9 september hebben de leden van de commissie Musea, op hun verzoek, over de notitie een gesprek gevoerd met de Directeur-generaal Cultuur en de Directeur Cultureel Erfgoed van het ministerie van OCenW. Om de adviesaanvraag in een breder kader te kunnen plaatsen is een aantal publikaties over de geschiedenis van het Rijksmuseum geraadpleegd².

De commissie Musea heeft in haar april-, juni- en oktober-vergadering de Beleidsvisie besproken. Op 29 oktober jl. is het advies in de plenaire vergadering van de Raad behandeld. De vragen in de adviesaanvraag worden niet afzonderlijk beantwoord; deze zijn in de overwegingen van de Raad meegenomen.

1 Ontvangen bijlagen: *Projectopdracht, Globaal ruimtelijk en functioneel programma van eisen; Concept-Masterplan Ruijsenaars; Inventarisatie/inspectie rapport Bouwkundig onderhoud; Inspectie Installatie-Technisch Onderhoud; Herinrichting Museumplein; The British Museum towards the 21st Century; Depotplan Rijksmuseum; Atelierplan Rijksmuseum; Huisvestingsknelpunten Rijksmuseum.*

2 Onder meer: J. Huizinga, 'Het Historisch Museum', in: *De Gids*, 1920, nr. 1; F.J. Duparc, *Een eeuw strijd voor Nederlands cultureel erfgoed*, Den Haag 1975; E. de Jong (e.a.), *Het Rijksmuseum. Opstellen over de geschiedenis van een nationale instelling*, Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek 1984 (35), Weesp 1985; J. Braat (e.a.), *Honderd Jaar Rijksmuseum 1885-1985*, Weesp 1985; *Bulletin van het Rijksmuseum*, 1997, nr. 4; J.P. Sigmond, 'Museale presentaties van de Nederlandse geschiedenis in het Rijksmuseum. Inleiding op twee studies: Johan Bos, 'De geschiedenis is vastgelegd in boeken, niet in musea'. Van planvorming tot realisatie. Het Nederlands Museum voor Geschiedenis in het Rijksmuseum, 1922-1939; Eveline Sint Nicolaas, 'Het Vaderland voorbij. De totstandkoming van de presentatie van de afdeling Nederlandse geschiedenis van het Rijksmuseum in de jaren zestig en begin jaren zeventig'; E.S. Bergvelt, *Pantheon der Gouden Eeuw. Van Nationale Konst-Gallerij tot Rijksmuseum van Schilderijen (1798-1896)*, proefschrift, Universiteit van Amsterdam, 1998.

R.J. Schimmelpennincklaan 3

Postbus 61243

2506 AE Den Haag

Telefoon 310 66 86

Telefax 361 47 27

E-mail cultuur@cultuur.nl

Datum

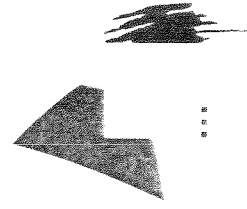
30 oktober 1998

Uw kenmerk

DCE/98/27829

Ons kenmerk

mus.98.1947/3

Hoofdlijnen van 'Het Rijksmuseum in de 21ste eeuw. Beleidsvisie Masterplan Rijksmuseum Amsterdam'

De Beleidsvisie is een eerste 'visionair' stuk, waarin de eind 1996 aangetreden nieuwe algemeen directeur van het Rijksmuseum zijn ideeën en ambities presenteert hoe het Rijksmuseum - als typisch voorbeeld van een 19de-eeuws museum - beter geëquipeerd kan worden voor de volgende eeuw.

De hele Beleidsvisie is in sterke mate gedacht vanuit het gebouw. Als belangrijkste probleem wordt genoemd dat de structuur van het oorspronkelijke museumgebouw van architect P.J.H. Cuypers in de loop der tijd aanzienlijk is gewijzigd en daardoor in ernstige mate is aangetast. Het gebouw is slecht toegankelijk en onoverzichtelijk geworden. De oriëntatie in het gebouw is voor de bezoeker moeilijk en in de inrichting ontbreekt eenheid. Naast het gebrek aan goede publieksvoorzieningen ontbreken ook essentiële voorzieningen als depots en ruimtes voor het museum personeel als kantoren en ateliers. Daarnaast wordt in de Beleidsvisie nog een aantal andere gebreken van meer technische aard genoemd³.

Pagina

2

Ons kenmerk

mus.98.1947/3

Deze constatering hebben geleid tot het zogenaamde Concept Masterplan van architect H. Ruijsenaars, die daarin zijn ideeën ten aanzien van de renovatie en herstructurering van het gebouw heeft neergelegd.

Uitgangspunten waren dat zoveel mogelijk de oorspronkelijke, heldere structuur van Cuypers' gebouw weer recht gedaan zou worden, een waardiger rol aan het daglicht zou worden toebedeeld en een betere logistieke situatie zou ontstaan. Het schetsplan van Ruijsenaars werd het uitgangspunt voor interne discussies over de wijze waarop het Rijksmuseum in de volgende eeuw zou dienen te functioneren. Dit leidde tot een visie, die een integrale herschikking inhoudt van de museale functies en daarmee samenhangende voorzieningen⁴, met de volgende uitgangspunten:

- In het Rijksmuseum moet zoveel mogelijk ruimte ter beschikking komen van het publiek. Het huidige museumgebouw zal niet verder worden uitgebreid. Ten behoeve van opslag, kantoren en andere facilitaire voorzieningen zullen panden in de omgeving van het Rijksmuseum worden gebruikt en een tunnelgebouw worden aangelegd.

- De onderdoorgang zal als hoofdentree en centrale foyer voor het Museumplein en het Rijksmuseum moeten gaan functioneren. Daar zal ook een aantal publieksvoorzieningen worden ondergebracht, zoals een restaurant, museumwinkel, aula en Rijksmuseum Interactief (ARIA).

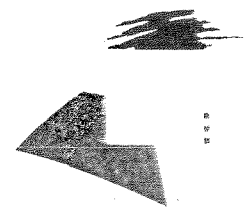
- De huidige opdeling van het museum in vijf 'sub-musea'⁵ wordt als problematisch ervaren. Er is behoefte aan een wijze van presentatie die de nagestreefde duidelijkheid en overzichtelijkheid van de structuur zal versterken. Gestreefd wordt naar een geïntegreerde presentatie van schilderkunst, beeldhouwkunst, toegepaste kunst en Nederlandse geschiedenis.

- 'Integratie' betekent een in zo logisch mogelijke volgorde afwisselend vormgegeven circuit, waarin schilderijen zalen worden gevolgd door zalen met kunstnijverheid of een historisch gethematiseerde opstelling.

³ Zie *Beleidsvisie*, pag. 9.

⁴ Prof. ir H. Ruijsenaars, Toelichting ontwerp tunnelgebouw, 10 december 1995.

⁵ Het Rijksmuseum heeft vijf verzamelgebieden, die op uiteenlopende wijze en op verschillende afdelingen gepresenteerd worden: schilderkunst, beeldhouwkunst en kunstnijverheid, teken- en prentkunst, Aziatische kunst en Nederlandse geschiedenis.

- Middeleeuwen, Renaissance tot circa 1600 en de 19de eeuw zullen een plaats krijgen op de benedenverdieping. Voor de 17de en 18de eeuw zullen de grotere en hogere zalen op de bovenverdieping beschikbaar komen. Het Prentenkabinet, de afdeling Textiel en de Aziatische kunst zullen blijven bestaan als afzonderlijke units.

- Naast het hoofdparcours komt er een reeks kleine studiecollecties, waar een verdieping van hetgeen de bezoeker in het hoofdparcours ziet, geboden wordt. Naast deze permanente studie-collecties komen enkele zogenaamde 'zinderplekken', waar wisselende presentaties van beperkte omvang kunnen worden gehouden.

- In de zomer zullen voor het toerisme aantrekkelijke tentoonstellingen gepresenteerd worden, die sterk aansluiten bij het kern-*imago* van het Rijksmuseum - de Gouden Eeuw - en in de winter iets innovender en experimentelere presentaties, die vooral op het Nederlandse publiek gericht zullen zijn.

- Er zal meer aandacht besteed worden aan (het verzamelen van) buitenlandse kunst.

- De Zuidvleugel wordt gezien als een ideale locatie voor tentoonstellingen. Hiermee kan het probleem, dat het Rijksmuseum niet beschikt over een aparte ruimte voor tijdelijke tentoonstellingen, worden opgelost. De schilderkunst van de 18de en 19de eeuw (nu ondergebracht in de Zuidvleugel) zal in het geïntegreerde concept worden opgenomen.

Pagina

3

Ons kenmerk

mus.98.1947/3

Oordeel van de Raad

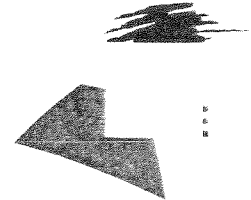
Renovatie van het gebouw

De Raad vindt de hem voorgelegde Beleidsvisie een interessant en inspirerend stuk. Hij ziet de Beleidsvisie vooral als een presentatie-concept en minder als een inhoudelijke visie op een 'museum voor kunst en geschiedenis'. Hij komt hierop in het navolgende nog terug.

Het is zonder meer positief dat het Rijksmuseum zich, aan de vooravond van een nieuw millennium, bezint op de koers voor de volgende eeuw. Het huidige museumgebouw opende zijn deuren inmiddels meer dan 100 jaar geleden, op 13 juli 1885. Sindsdien hebben vele aanpassingen en vernieuwingen plaatsgevonden als gevolg van de toegenomen bezoekersaantallen, uitbreiding van de collectie en gewijzigde denkbeelden ten aanzien van de presentatie. De Raad onderschrijft de constatering in de Beleidsvisie dat de structuur van het oorspronkelijke gebouw daardoor in de loop der tijd ernstig is aangetast en dat op de routing en de (publieks)voorzieningen in het gebouw veel aan te merken is. Het feit dat het volgens de Beleidsvisie niet de bedoeling is dat er per se *meer* ruimte komt, maar wel dat het *gebruik* van de ruimtes wordt verbeterd, waarbij het publiek en de publieksfuncties centraal staan, vindt de Raad zeer positief. De integrale benadering en het gekozen uitgangspunt daarbij, het zoveel mogelijk herstellen van de oorspronkelijke opzet van het gebouw van Cuypers, is uitstekend. Het verheugt de Raad dat er - voor het eerst - een aanzet voor een dergelijk integraal plan voor het Rijksmuseum op tafel ligt.

Geïntegreerde opstelling

Naast de bovengenoemde renovatie van het gebouw zal er vanuit presentatie-oogpunt ook een opmerkelijke verandering plaatsvinden. De huidige indeling van het Rijksmuseum in vijf afdelingen - in de Beleidsvisie worden ze 'sub-

musea' genoemd - zal verdwijnen. In plaats daarvan zal er één geïntegreerde presentatie van schilderkunst, beeldhouwkunst, toegepaste kunst en Nederlandse geschiedenis komen.

De keuze voor een concept van een geïntegreerde presentatie spreekt de Raad zeer aan. Het is een interessante en aantrekkelijke benadering, die zeker tot een tot de verbeelding sprekende presentatie kan leiden. De huidige scheiding van de afdelingen naar materiaal zal hiermee komen te vervallen en de inhoudelijke mogelijkheden van de collectie zullen ermee beter kunnen worden benut. In plaats van het - statische - 'conglomeraat van musea'⁶, dat het Rijksmuseum nu is, zal de nieuwe presentatie waarschijnlijk een stuk levendiger zijn en meer een eenheid vormen dan thans het geval is. Uit de Beleidsvisie blijkt overigens niet of door het Rijksmuseum ook onderzoek is verricht naar de behoeften van het publiek ten aanzien van de presentatie.

Pagina

4

Ons kenmerk

mus.98.1947/3

Aziatische kunst

Het is duidelijk dat, met name vanuit conserverings-technisch oogpunt, de afdelingen prent- en tekenkunst en textiel niet opgenomen kunnen worden in een geïntegreerde presentatie. In de Beleidsvisie mist de Raad echter wel een duidelijke argumentatie voor het feit dat daarnaast ook de afdeling Aziatische kunst als zelfstandige afdeling gehandhaafd zal blijven. De Raad is van mening dat wanneer gestreefd wordt naar een werkelijk geïntegreerde presentatie, het logisch zou zijn deze voor *alle* afdelingen door te voeren, tenzij er, na een grondige inhoudelijke discussie, argumenten zijn om één of meer van de afdelingen daarvan uit te sluiten. De neerslag van die discussie ten aanzien van de keuze voor deze afdeling heeft de Raad niet in de Beleidsvisie teruggevonden. De in de notitie uitgesproken verwachting dat de Aziatische kunst in onze toenemend multiculturele samenleving een rol kan spelen bij het aantrekken van nieuwe publieksgroepen vindt de Raad in deze vorm weinig overtuigend.

Geschiedenispresentatie

De meest ingrijpende consequentie van de plannen, zoals die in de Beleidsvisie worden beschreven, is de wijziging van de presentatie van de Nederlandse geschiedenis in het Rijksmuseum.

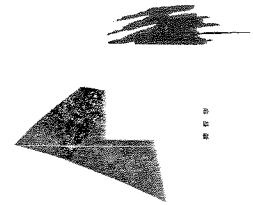
De afdeling Nederlandse Geschiedenis, die in zijn huidige vorm⁷ sinds 1971 bestaat, maar al sinds de oprichting van het Rijksmuseum als aparte afdeling aanwezig is, zal in de presentatie als zelfstandige afdeling verdwijnen. De geschiedenis zal opgenomen worden in het geïntegreerde concept en daarmee zal de functie van de historische presentatie veranderen en beperkter worden. In de Beleidsvisie wordt in dat verband gezegd dat '*geschiedenis vaker de rol van context voor beeldende kunst zal bieden, dan omgekeerd*'⁸.

Daarnaast wordt ook gesteld dat '*het Rijksmuseum nu echt het 'Rijksmuseum voor kunst en geschiedenis' (wordt). Het is echter geenszins de bedoeling de historische component door de kunst te laten ondersneeuwen.*' De - verschillende - uitgangspunten die uit beide citaten naar voren komen, illustreren de paradox

6 Zie Bergvelt, pag. 197.

7 Met 'huidige vorm' wordt bedoeld de vorm, die de afdeling met alle tussentijdse wijzigingen en aanvullingen had tot de aanpassing die thans wordt uitgevoerd. De vernieuwde afdeling zal, naar verwachting, eind november van dit jaar open gaan.

8 Zie *Beleidsvisie* pag. 25. Uit Huizinga's artikel 'Het Historisch Museum' in *De Gids* (1920/1), en uit veel andere publikaties, blijkt overigens dat de discussie over de rol van de geschiedenis zeker niet nieuw is.

die in de Beleidsvisie aanwezig is. Hierop wordt verder helaas niet ingegaan. De veranderende rol van de geschiedenis is een aspect van de Beleidsvisie dat verder reikt dan alleen het Rijksmuseum; de inhoudelijke consequenties raken het gehele museumbestel. De keuze die het Rijksmuseum nu lijkt te maken is die voor een kunsthistorische opstelling, waaraan weliswaar een historische dimensie blijft toegevoegd, maar waaruit de geschiedenis als *basisverhaal* wegvalt. Naar de mening van de Raad is de consequentie hiervan dat er in de toekomst in Nederland geen plek meer zal zijn waar de geschiedenis van ons land in een consistent en integraal verhaal wordt getoond. Deze consequentie en de mogelijke oplossingen daarvoor lijken niet goed doordacht en zijn in de notitie onvoldoende uitgewerkt.

Pagina

5

Ons kenmerk

mus.98.1947/3

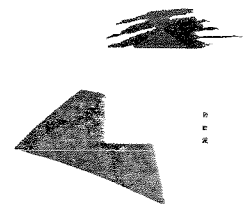
In historisch perspectief betekent dit een grote verandering. Het Rijksmuseum heeft altijd een duidelijke taak gehad ten aanzien van het tonen van Nederlandse kunst en geschiedenis. Bergvelt⁹ geeft aan dat dat sinds de openstelling van de Nationale Konst-Gallerij in 1800 - als eerste voorloper van het Rijksmuseum - het geval is geweest en dat het museum, vergeleken met andere nationale kunstmusea, daarmee uniek was in West-Europa. Het museum heeft daarmee ook een belangrijke nationale functie vervuld en vervult die overigens nog steeds. Met het oog op deze functie zijn altijd voorwerpen van historisch belang verzameld, hetgeen geresulteerd heeft in een collectie, die een wezenlijk beeld geeft van de geschiedenis. Op de afdeling Nederlandse geschiedenis¹⁰ wordt gepoogd, aan de hand van een aantal capita selecta, een beeld te geven van de geschiedenis vanaf de late middeleeuwen tot heden. De Raad acht het van groot belang dat het basisverhaal van onze geschiedenis ergens wordt verteld - nu en in de toekomst - en dat het publiek inzicht wordt gegeven in wat in Nederland is gebeurd. Een dergelijke voorziening is ook belangrijk voor het onderwijs tegen de achtergrond van de teruglopende historische kennis in Nederland. Het verdwijnen van de integrale presentatie van onze nationale geschiedenis als zodanig uit het Rijksmuseum baart de Raad dan ook zorgen. Over dit onderdeel van de plannen kan hij zich op dit moment derhalve niet positief uitspreken. Hij is van mening dat wanneer een plan consequenties heeft van een omvang zoals die nu aan de orde zijn, daarover een fundamentele discussie gevoerd moet worden. Dat is thans (nog) niet het geval geweest, voorzover de Raad kan nagaan.

20ste eeuw

In de paragraaf over de Nederlandse geschiedenis wordt als bijzonder knelpunt de presentatie van de 20ste-eeuwse geschiedenis genoemd. Behalve bij het Prentenkabinet en de toegepaste kunst worden er in het Rijksmuseum geen objecten verzameld, die dateren na 1900. De afdeling Nederlandse

⁹ Zie Bergvelt, pag. 3.

¹⁰ In het Collectie(beheer)plan, dat bij het *Beleidsplan 1997-2000* gevoegd was, wordt de samenstelling en herkomst van de geschiedenis-collectie beschreven: De afdeling NG beheert ongeveer 33.000 objecten (waarvan 11.000 scheepswrakvondsten en 9000 historischepenningen), vervaardigd in alle denkbare technieken van kunst of kunstnijverheid. Naar aspecten van de geschiedenis beschouwd ligt - dat blijkt uit de herkomst van de verzameling - een zekere nadruk op de politieke, sociaal-economische, maritieme en militaire geschiedenis. Er wordt selectief verzameld, waarbij de historische kwaliteit van de te verzamelen voorwerpen boven twijfel verheven moeten zijn. Het verzamelgebied strekt zich uit tot de dag van vandaag. Gezien het feit dat het Rijksmuseum een 'moederrol' vervult, daar waar het de verwerving van historische collecties van nationaal belang betreft, wordt gepoogd in die zeldzame gevallen waar zich dit voordoet in samenwerking met andere instellingen naar verwerving voor de collectie Nederland te streven.

Geschiedenis heeft volgens de missie wel de taak zich over de 20ste eeuw te buigen. In de presentatie van de geschiedenisafdeling wordt een beknopt beeld gegeven van de periode tot de Tweede Wereldoorlog, maar het gebrek aan collectie werd daarbij als een gemis ervaren.

Op het gebied van de kunsten wordt deze 'lacune' ten aanzien van de periode na 1900 opgevangen door het nabijgelegen Van Gogh Museum en Stedelijk Museum. Maar op het gebied van de geschiedenis is dat niet het geval. Hoewel er in Amsterdam en elders in Nederland wel een aantal musea is, waar onderdelen van onze geschiedenis - al dan niet thematisch - worden getoond¹¹, wordt in de Beleidsvisie geconstateerd dat een integrale museale presentatie van de (recente) Nederlandse geschiedenis verder ontbreekt. Bovendien wordt het niet als logisch ervaren om in een museum, waar de kunsten na 1900 niet getoond worden, wel een opstelling voor de geschiedenis na 1900 in te richten. Daarom wordt in de Beleidsvisie gepleit voor de oprichting van een '*Haus der Geschichte*-achtige instelling', waarmee het Rijksmuseum samenwerking zou willen aangaan. In de notitie wordt daarover gezegd: '*Zolang zich geen kandidaat aandient die het estafettestokje van het Rijksmuseum hier overneemt, een 'Haus der Geschichte'-achtige instelling bij voorbeeld, die het verleden minder object-gericht en meer vanuit vraagstellingen van het heden benadert, moet niettemin een oplossing geboden worden.*'¹² De Raad is daarbij van mening dat deze benadering, zoals die uit het citaat naar voren komt, niet alleen van toepassing is op de presentatie van de 20ste eeuw, maar dat deze ook geldt voor de presentatie van de geschiedenis in het algemeen.

Een nationaal geschiedenismuseum in Nederland is naar de mening van de Raad absoluut onmisbaar. Of het concept van een *Haus der Geschichte*, zoals nu in Duitsland bestaat¹³, daarvoor het meest geschikt is, is voor de Raad de vraag. De te kiezen vorm is ook afhankelijk van andere al aanwezige cultuurhistorische voorzieningen. In de visie van de Raad zal een dergelijk museum in ieder geval een ruimere periode moeten bestrijken dan alleen de 20ste eeuw¹⁴.

Vergelijking met het Beleidsplan 1997-2000

In het Beleidsplan 1997-2000 werd de vernieuwing van de afdeling Nederlandse geschiedenis opgevoerd als een belangrijk aandachtspunt voor de komende periode, waarvoor ook een fors extra subsidiebedrag werd gevraagd. Het Rijksmuseum presenteerde zich in het beleidsplan nadrukkelijk als een museum voor kunst en geschiedenis.

In het plan werd benadrukt dat de presentatie van de afdeling Nederlandse Geschiedenis in het Rijksmuseum de enige in Nederland is, die gewijd is aan de nationale geschiedenis vanaf de late middeleeuwen tot heden en daarmee een

Pagina

6

Ons kenmerk

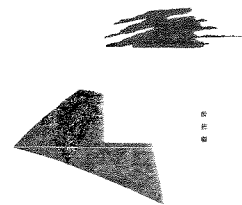
mus.98.1947/3

11 In Amsterdam moeten onder meer genoemd worden het Amsterdams Historisch Museum, Joods Historisch Museum, Nederlands Scheepvaartmuseum en het Tropenmuseum; in Arnhem het Nederlands Openluchtmuseum en in Enkhuizen het Zuiderzeemuseum.

12 Zie *Beleidsvisie*, pag. 27.

13 *Haus der Geschichte der Bundesrepublik Deutschland* in Bonn. Aan de hand van een aantal grote thema's wordt daar de recente Duitse geschiedenis - vanaf het einde van de Tweede Wereldoorlog tot heden - met behulp van archiefstukken, documenten, objecten en video- en filmbeelden op een aansprekende manier getoond.

14 Het is de Raad gebleken dat in Den Haag een initiatief bestaat voor de oprichting van een 'Staatkundig Historisch Museum'. Het concept-plan (d.d. juni 1998), waarvan de Raad kennis heeft genomen, is in opdracht van het Haags Historisch Museum door een extern bureau opgesteld. De Raad ziet hierin echter geen reëel alternatief voor een nationale geschiedenispresentatie. Het plan is in zijn huidige vorm te beperkt van opzet en reikwijdte. Wil voor een dergelijk plan gestreefd worden naar een breder draagvlak, dan is het hoogst noodzakelijk dat dit initiatief verder reikt dan alleen de gemeente Den Haag en haar relatie met de Oranjes.

belangrijke positie inneemt binnen het museale veld. *'De presentatie Nederlandse geschiedenis legt een historische basis en geeft daarmee de bezoeker van het Rijksmuseum de mogelijkheid de elders in het museum geëxposeerde kunstuitingen in een historische context te plaatsen.'*

Voor de vernieuwing van de huidige opstelling werden als belangrijkste argumenten genoemd dat (de samenstelling van) het publiek veranderd is, de kennis van het publiek en de daaraan gekoppelde informatiebehoefte ook veranderd is, het geschiedenis-onderwijs van nu heel anders is dan 25 jaar geleden en geschiedopvattingen als gevolg van wetenschappelijk historisch onderzoek gewijzigd zijn. Ook de andere plaats die Nederland binnen Europa inneemt dan een aantal jaren geleden werd daarbij genoemd. Volgens het Beleidsplan was het de bedoeling in de periode 1997-1999 een nieuwe inrichting te ontwikkelen voor de afdeling Nederlandse Geschiedenis, aangezien daarin nog te sterk de geest van de jaren '60 voelbaar was. Door middel van een 'brede maatschappelijke discussie' zou verder uitgewerkt moeten worden hoe een dergelijke nationale historische opstelling anno 2000 inhoud zou kunnen krijgen en vorm gegeven zou moeten worden. *'In het nieuwe concept staat het voorwerp wel centraal, maar het vormt tegelijk de aanleiding tot een verhaal. Het verhaal krijgt een centrale functie. (...) De objecten worden in eerste aanleg gekozen omwille van hun historische waarde, hun 'verhaalgehalte' en niet zozeer om hun esthetische waarde, hetgeen uiteraard niet betekent dat de wijze van presenteren geen esthetisch genot behoeft te zijn.'*

Pagina

7

Ons kenmerk

mus.98.1947/3

Door de aan het begin van de Cultuurnota-periode aangetreden nieuwe directeur van het Rijksmuseum werd in 1997 besloten de voorgenomen integrale herinrichting van de afdeling Nederlandse geschiedenis stop te zetten in verband met de ontwikkeling van de nieuwe plannen in het kader van het Masterplan¹⁵. Aangezien het een ingrijpende beleidswijziging betrof, is de Staatssecretaris daarvoor om zijn instemming gevraagd. De afdeling Nederlandse geschiedenis krijgt in 1998 alleen een face-lift, zonder dat het bestaande concept wordt veranderd.

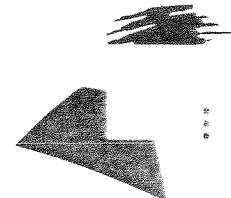
Vergelijking met de Beleidsvisie maakt duidelijk dat er thans sprake is van een ingrijpende koerswijziging. Aangezien de Beleidsvisie gepresenteerd wordt binnen de looptijd van het Beleidsplan 1997-2000, vond de Raad het juist deze nota mede te betrekken bij zijn beoordeling van de nieuwe plannen van het Rijksmuseum.

Financiering en subsidie

Over de kosten voor de uitvoering van de plannen in de Beleidsvisie valt nog vrijwel niets te zeggen, aangezien deze slechts gebaseerd zijn op zeer globale ramingen. Daarnaast zullen externe factoren, zoals de ingrijpende wijzigingen in de verhouding tussen de Rijksgebouwendienst en de rijksgesubsidieerde musea, daar naar verwachting ook invloed op uitoefenen. Ten aanzien van dit punt is meer uitwerking nodig in een programma van eisen en bijbehorende begroting, voordat beoordeling ervan verder mogelijk is.

De vraag of de veranderde taakopvatting van het Rijksmuseum ten aanzien van de presentatie van de geschiedenis ook consequenties moet hebben voor het toe te kennen subsidie in het kader van de Cultuurnota zal aan de orde moeten

¹⁵ Zie Jaarverslag 1997, pag. 14-16.

komen indien de bedoelde wijzigingen ook blijken uit het ingediende beleidsplan.

Conclusies en afsluiting

De Beleidsvisie Masterplan Rijksmuseum bevat vooral een nieuw presentatieconcept voor het Rijksmuseum als kunstmuseum. Waar het de historische presentatie betreft betekent dit een ingrijpende verandering ten opzichte van het nog vigerende beleidsplan. De Raad denkt dat een integraal en consistent basisverhaal van de Nederlandse geschiedenis straks niet meer te zien zal zijn in de vaste opstelling van het Rijksmuseum. Dit baart de Raad zorgen en over dit onderdeel van de plannen is hij voorsnog niet positief. Het nieuwe concept is naar de mening van de Raad ook niet los te zien van een oplossing voor het wegvallen van die integrale geschiedenis-presentatie.

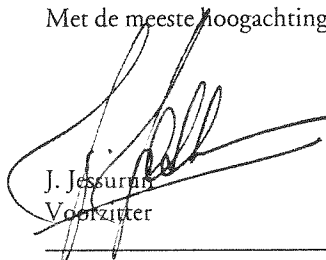
De afgelopen jaren is bij meer musea in Nederland de geschiedenis (in meer of mindere mate) verdwenen uit de presentatie. Slechts in een enkel geval is daarvoor in de plaats voor een duidelijke oplossing gekozen. In de Beleidsvisie wordt alleen een mogelijke oplossing aangedragen voor de geschiedenis van de 20ste eeuw. Aangezien de notitie geen duidelijke inhoudelijke visie bevat op wat een 'museum voor kunst en geschiedenis' moet zijn, zou het Rijksmuseum naar de mening van de Raad ten aanzien van de geschiedenis een helderder keuze moeten maken en moeten aangeven of het de geschiedenis nog in de doelstelling en missie wil handhaven¹⁶.

De consequentie van de voorliggende plannen zal moeten zijn dat er een andere nationale voorziening dient te komen om de taak ten aanzien van de presentatie van de Nederlandse geschiedenis van het Rijksmuseum over te nemen. Een 'Haus der Geschichte'-achtige instelling' voor alleen de 20ste eeuw ziet de Raad in dat verband niet als een reële optie.

Over de andere onderdelen van de Beleidsvisie - het plan voor de renovatie van het museumgebouw en het concept van een geïntegreerde presentatie - is de Raad positief. De Raad is zeer benieuwd naar de verdere uitwerking van de plannen. Hij is desgewenst graag bereid in een later stadium over die uitwerking nader te adviseren.

Dit advies werd voorbereid door de Commissie Musea van de Raad voor Cultuur, onder voorzitterschap van mw drs D.A.S. Cannegieter. Het secretariaat was in handen van drs E.J. Hendrikse.

Met de meeste hoogachting,

J. Jessurun
Voorzitter

dr J.A. Brandenburg
Algemeen secretaris

¹⁶ Doelstelling Rijksmuseum (1984): *Het Rijksmuseum is een museum van kunst en geschiedenis dat zich ten doel stelt voor het nationale en internationale publiek een representatief overzicht van Nederlandse kunst en geschiedenis vanaf de middeleeuwen en belangrijke aspecten van Europese en Aziatische kunst te tonen. Dit impliceert dat het Rijksmuseum voorwerpen van kunst en geschiedenis bewaart, beheert, conserveert/restaureert, wetenschappelijk onderzoekt en bewerkt, verzamelt, presenteert en toegankelijk maakt, en tentoonstellingen organiseert.*

Missie Rijksmuseum (1996): *Het is de missie van het Rijksmuseum 'zodanig om te gaan met de collecties' dat velen zich bewust zijn van de uitzonderlijke betekenis van deze nationale schatkamer. Het Rijksmuseum is er om voorwerpen van oude kunst en geschiedenis betekenis te geven in het heden.*